

Висновки. Основними шляхами зниження собівартості продукції сви-
нарства та м'ясного скотарства є зменшення витрат кормів на виробництво,
виведення нових порід худоби та вдосконалення показників продуктивності
існуючих, механізація і автоматизація виробництва з мінімальними затрата-
ми фізичної праці людей, використання інноваційних досягнень науки і тех-
ніки. Все це відіграє суттєву роль у зниженні собівартості продукції, а отже
виводить її на вищий рівень у конкурентній боротьбі.

Досвід економічно розвинених країн світу показує, що рівень ефектив-
ності та конкурентоспроможності галузі залежить від швидкості запрова-
дження у виробництво новітніх інноваційних технологій, залучення та раціо-
нального використання інвестиційних ресурсів, а також сили та розгалуже-
ності інтеграційних зв'язків сільськогосподарських підприємств з іншими
структурними ланками ланцюжка “ресурси – кінцева продукція”.

У період глобалізації світової економіки та загострення конкурентної
боротьби об'єднання підприємств і організацій за регіональним і галузевим
принципом, що пов'язані процесом виробництва певної продукції, їхня зла-
годжена робота, а також підтримка з боку держави, буде сприяти створенню
інноваційних виробничих кластерів. Як наслідок ми отримаємо продукцію,
здатну успішно конкурувати на світовому ринку і надавати економіці Украї-
ни нових імпульсів у розвитку.

Література:

1. Лагодієнко В.В. Стан та аналіз виробництва продукції тваринництва південного
регіону України / В.В. Лагодієнко // Таврійський науковий вісник / ХДАУ. – Херсон. –
2007. – Випуск 50. – С. 201-207.
2. Тваринництво [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. –
Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Статистичний щорічник Черкаської області за 2009 рік; за редакцією В.П. При-
ймак // Головне управління статистики у Черкаській області. – Черкаси, 2009. – 390 с.
4. Малік М.Й. Проблемні питання розвитку кооперації та інтеграційних відносин в
АПК / М.Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – №3. – С. 4.
5. Калініченко Л.Л. Інтегровані бізнес-структури: сутність та оцінка ефективності
функціонування / Л.Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту і промисловості Укра-
їнської державної академії залізничного транспорту. – 2011. – №34. – С. 393-396.

УДК 338.43

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОХІДНОСТІ В АГРАРНІЙ ГАЛУЗІ

Гудак В.В., здобувач

Львівський національний аграрний університет

*У статті висвітлюється питання використання виробничих ресурсів в сільськогос-
подарських підприємствах окремого регіону. Особлива увага приділяється дослідженню
впливу зменшення виробничих потужностей підприємств аграрної галузі на їх дохідність.*

*In this article the question of use of production resources lights up in the agricultural
enterprises of separate region. The special attention is spared research of influence of
diminishing of production capacities of enterprises of agrarian industry on their profitability.*

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки, коли виробничі ресурси належать не державі, а конкретному приватному власнику, і є обмеженими постає проблема забезпечення ефективного і раціонального використання ресурсного потенціалу сільськогосподарської галузі.

При цьому виробничий потенціал, який формується в залежності від економічних можливостей галузі матеріального виробництва відіграє визначальну роль у покращення здатності певної системи виробляти відповідний асортимент продукції, що обумовлено певним ресурсним забезпеченням.

Варто наголосити на тому, що виробничий сільськогосподарський потенціал являє собою сукупність земельних, матеріальних і трудових ресурсів, призначених для використання в процесі виробництва аграрної продукції. Однак, необхідно додати, що в умовах ринку головною рушійною силою процесу виробництва є економічний інтерес його учасників, тому в комплексі ресурсний потенціал можна представити як сукупність земельних, матеріальних, трудових, фінансових ресурсів та економічного інтересу, які є об'єктивно необхідними передумовами здійснення аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження питання покращення використання ресурсного потенціалу, особливо в сільськогосподарській галузі, знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних вчених-економістів, серед них варто виділити праці В. Андрійчука, М. Зубця, О. Здоровцева, І. Лукінова, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, П. Саблука [1, 4, 6].

Так, характеризуючи ефективність використання виробничих ресурсів в умовах ринкового механізму господарювання, С. Краснощок визначає економічний потенціал як здатність господарської системи засвоювати і переробляти народне багатство для задоволення суспільних потреб або сукупність економічних можливостей, які має суспільство і які можуть бути використані для реалізації конкретних соціально-економічних цілей і завдань [3, с. 5].

На різних етапах розвитку продуктивних сил суспільства земельні, трудові та матеріально-технічні ресурси відіграють неоднакову виробничу роль. Тому забезпеченість аграрного виробництва кожним видом ресурсів, ефективність їх використання визначає відповідні напрями розвитку економіки сільського господарства [2, с. 7].

Постановка завдання. Необхідність підвищення дохідності аграрного виробництва, зростання його прибутковості через покращення ефективності використання ресурсного потенціалу обумовило мету і завдання нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поступовий перехід економіки України на ринкові відносини суттєво ускладнює умови господарювання, особливо в аграрній галузі, та сприяє зростанню конкуренції між суб'єктами господарювання, що може погіршувати їх фінансовий стан і призводити до банкрутства. Тому в першу чергу необхідно вирішити проблему фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств та їх належного ресурсного забезпечення.

Для дослідження питання щодо наявності та використання виробничих ресурсів в аграрній галузі нами обрано для аналізу сільськогосподарську галузь Тернопільської області.

Даний регіон характеризується досить значним потенціалом земельних ресурсів (1382,4 тис. га), серед яких сільськогосподарські угіддя займають 1049,1 тис. га або 75,9% всіх земельних площ (рис. 1).

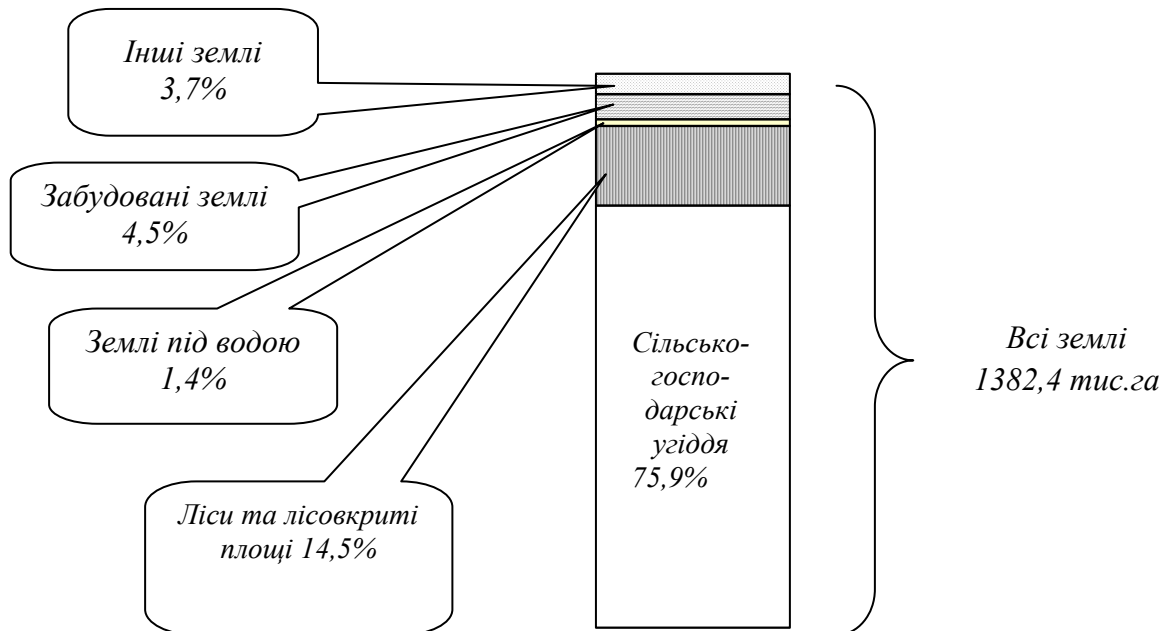

Рис. 1. Земельний фонд Тернопільської області в 2010 році [5, с. 15]

При цьому, як видно з рис. 2, в структурі сільськогосподарських угідь рілля займає 81,4% всіх сільськогосподарських земель, що в кількісному вимірі становить 854,1 тис. га. Ця обставина є вагомим стимулюючим фактором для розвитку в регіоні, як рослинницьких, так і тваринницьких галузей (в структурі сільськогосподарських угідь досить вагома частка земель – 13,8% та 2,7%, що становить 145,1 тис. га і 28,0 тис. га, відповідно, зайнята під пасовищами і сіножатями).

Варто наголосити на тому, що актуальною проблемою для агропромислового комплексу Тернопільської області сьогодні залишається питання технічного і транспортного забезпечення процесу виробництва сільськогосподарської продукції. Вирішальне значення в підвищенні ефективності аграрного виробництва має забезпеченість сільськогосподарських товаровиробників сучасною технікою.

При цьому значна частина техніки, якою користуються товаровиробники області фізично та морально застаріла, що одним із чинників, які стримують розвиток сільського господарства даного регіону.

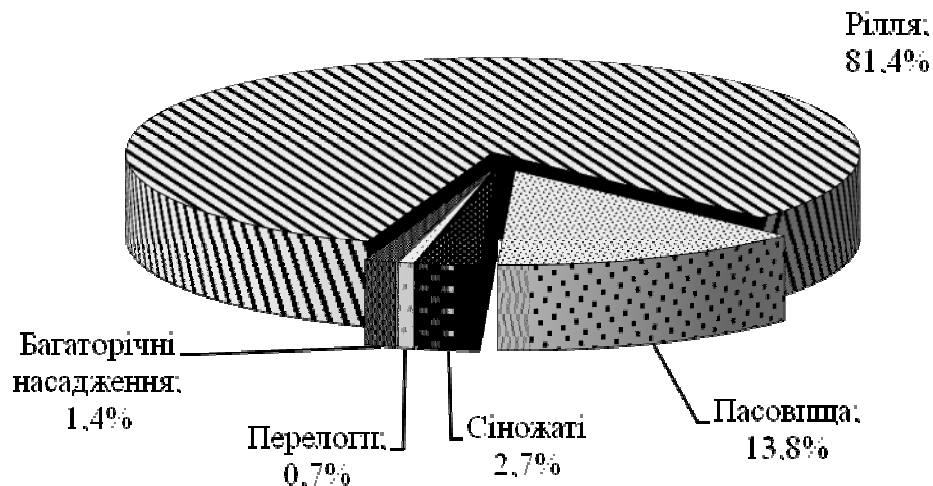

Рис. 2. Структура сільськогосподарських угідь Тернопільської області у 2010 році в господарствах усіх категорій (на кінець року; у відсотках до загальної площі) [5, с. 16]

Крім цього, варто наголосити на тому, що з кожним роком зменшується рівень забезпеченості сільськогосподарських підприємств землеробною, посівною та збиральною технікою (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості сільськогосподарської техніки в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області

(на кінець року; одиниць)

Показники	Роки									
	1990	2000	2005	2009	2010	2010 до, %				
						1990	2000	2005	2009	
Трактори ¹	15479	11233	6181	4202	3289	21,3	29,3	53,2	78,3	
у розрахунку на 1000 га ріллі	18	16	18	10	7	38,9	43,8	38,9	70,0	
Потужність двигунів тракторів, тис. к.с.	1397	1018	584	431	308	22,1	30,3	52,7	71,5	
Середня потужність двигуна трактора, к.с.	90,3	90,6	94,5	102,7	93,6	103,7	103,3	99,1	91,1	
Зернозбиральні комбайни	4063	2791	1613	1018	840	20,7	30,1	52,1	82,5	
у розрахунку на 1000 га посівної площі зернових (без кукурудзи)	11	9	5	3	3	27,3	33,3	60,0	100,0	
Кукурудзозбиральні комбайни	367	196	54	21	23	6,3	11,7	42,6	109,5	
у розрахунку на 1000 га посівної площі кукурудзи	11	18	3	0,5	0,4	3,6	2,2	13,3	80,0	
Бурякозбиральні машини	1105	702	392	210	168	15,2	23,9	42,9	80,0	
у розрахунку на 1000 га посівної площі буряків	10	13	13	6	3	30,0	23,1	23,1	50,0	
Картоплезбиральні комбайни	388	111	45	18	10	2,6	9,0	22,2	55,6	
у розрахунку на 1000 га посівної площі картоплі	18	92	30	11	5	27,8	5,4	16,7	45,5	

¹ Включаючи трактори, на яких змонтовані землерийні, меліоративні та інші машини

Джерело: Складено автором на підставі досліджуваних джерел [7, с. 123].

Так, на кінець 2010 р. у аграрних підприємствах нараховувалось близько 3,3 тис. тракторів, 0,8 тис. зернозбиральних комбайнів. Крім того, дані суб'єкти господарювання мали в користуванні 23 одиниці кукурудзозбиральних комбайнів, 168 бурякозбиральних машин та 10 картоплезбиральних комбайнів.

Якщо проаналізувати динаміку наявності сільськогосподарської техніки, починаючи з 1990 р., то можна відмітити суттєве скорочення виробничих потужностей сільськогосподарських підприємств (в 3 і більше рази по всіх видах сільськогосподарської техніки). Тільки за останній рік кількість тракторів та зернозбиральних комбайнів зменшилась (відповідно на 913 та 178 одиниць або на 21,7% та 17,5%). Скоротилася також проти 2009 р. наявність інших видів сільськогосподарської техніки, зокрема: картоплезбиральних – на 20,0%, бурякозбиральних машин – на 44,6%, окрім кукурудзозбиральних комбайнів, чисельність яких зросла на 9,5%.

Зменшення кількості технічних засобів призвело до значного збільшення навантаження на одиницю техніки. Так, якщо в 2005 р. на 1000 га ріллі в сільськогосподарських підприємствах припадало 18 тракторів, то в 2010 р. їх кількість зменшилася до 7 од. (в 2,5 рази більше); що стосується зернозбиральних комбайнів, то дані показники становили, відповідно, 5 од. та 3 од. на 1000 га посіву зернових та зернобобових культур (без кукурудзи) (на 33,3% менше). Ще гірша ситуація склалася із наявністю бурякозбиральних машин, їх кількість у розрахунку на 1000 га посівної площі цукрових буряків зменшилася із 13 од. у 2005 р. до 3 од. – у 2010 р. (у 4,3 рази), суттєво зменшилась також кількість картоплезбиральних комбайнів у розрахунку на 1000 га посівної площі картоплі (в 4,5 рази).

З іншого боку, необхідно відмітити і наступне. Попри значне скорочення кількості техніки у господарствах області, нормативна продуктивність нових одиниць техніки є набагато вищою за ту, що виготовлялася раніше. Тому частково навантаження на одиницю техніки покривається за рахунок покращення її характеристик. Дещо краща ситуація із забезпеченням сільськогосподарською технікою склалася в господарствах населення (табл. 2).

Таблиця 2

Наявність сільськогосподарської техніки в господарствах населення Тернопільської області

(на кінець року; одиниць)

Показники	Роки						
	2000	2005	2009	2010	2010 до, %		
					2000	2005	2009
Трактори	6168	9756	11555	11865	192,4	121,6	102,7
Зернозбиральні комбайни	128	1131	1796	1848	1443,8	163,4	102,9
Крім того, міні-трактори і мотоблоки	...	593	1326	2016	...	340,0	152,0

Джерело: Складено автором на підставі досліджуваних джерел [7, с. 124].

Тут, як свідчать дані таблиці, з кожним роком відбувається зростання кількості сільськогосподарської техніки. Так, за період 2000-2010 рр. кількість тракторів у господарствах населення зросла на 92,4% і на кінець 2010 р. встановилася на рівні 11865 од. Подібну картина можна спостерігати також із наявністю зернозбиральних комбайнів та міні-тракторів і мотоблоків, кількість яких також зросла і на кінець 2010 р. їх нараховувалось 1848 і 2016 од., відповідно.

На нашу думку, такі цифрові дані не досить повно відображають реальну ситуацію із забезпечення аграрних товаровиробників сільськогосподарською технікою, особливо, це стосується господарств населення. Оскільки значна частина техніки, якою вони володіють, вже відпрацювала свій термін експлуатації, тому її продуктивність знаходиться на досить низькому рівні.

Слід відзначити, що більшість техніки, яка відпрацювала амортизаційний термін не списується лише внаслідок відсутності коштів у господарствах на придбання нових технічних засобів. Варто відмітити і те, що при здійсненні процесу реформування сільськогосподарських підприємств відбувся перерозподіл техніки та інших основних фондів між товаровиробниками (новоствореними аграрними формуваннями та індивідуальними господарствами).

При цьому, як видно з поданих нижче даних, в останні роки спостерігається суттєве зростання вартості основних засобів, які знаходяться у власності і користуванні сільськогосподарських підприємств (з 833,8 млн. грн. – у 2005 р. до 2533,9 – у 2010 р.) (табл. 3).

Одним із основних показників рівня забезпеченості аграрних підприємств виробничими ресурсами, а також економічної ефективності їх використання прийнято вважати вихід валової продукції на 100 грн. вартості виробничих ресурсів. Якщо проаналізувати динаміку значень даного показника, то можна зробити висновок про зниження ефективності використання основних виробничих засобів в сільськогосподарських підприємствах (віддача зменшилась із 102,2 грн. на 100 грн. основних засобів у 2006 р. до 41,2 грн. на 100 грн. основних засобів – у 2010 р., тобто в 2,5 рази).

Варто наголосити на тому, що більша частина сільськогосподарських підприємств сьогодні працює за затратною моделлю господарювання. В сучасних ринкових умовах продовжує зберігатись високий рівень собівартості – особливо по молоку, м'ясу та іншій тваринницькій продукції.

Як показує динаміка собівартості, в останні роки спостерігається поступове зростання вартості виробництва практично всіх видів сільськогосподарської продукції. При цьому розбалансування матеріально-технічної бази аграрних формувань та значна зношеність основних засобів зумовлюють збитковість виробництва саме трудоемких видів аграрної продукції.

Висновки. Таким чином, одним із основних кроків на шляху покращення даної ситуації є впровадження сучасних інтенсивних технологій в аграрне виробництво, яке неможливе без оновлення машинно-тракторного парку.

**Показники рівня забезпеченості та економічної ефективності
використання виробничих ресурсів в сільськогосподарських
підприємствах Тернопільської області**

(у фактичних цінах, млн. грн.; на кінець року)

Показники	Роки						
	2000	2005	2009	2010	2010 до, %		
					2000	2005	2009
Основні засоби в сільському господарстві – всього	1699,6	833,8	1990,5	2533,9	149,1	303,9	127,3
з них							
будинки, споруди і передавальні пристрої	1067,0	376,9	672,0	1107,8	103,8	293,9	164,9
машини і обладнання	234,0	249,2	915,9	1033,3	441,6	414,7	112,8
транспортні засоби	81,5	55,6	168,4	183,4	225,0	329,9	108,9
робоча та продуктивна худоба	30,5	5,0	...	...	...	...	...
багаторічні насадження ¹	7,2	6,9	1,4	1,2	16,7	17,4	85,7
тварини ²	...	...	0,2	0,5	...	...	250,0
Валова продукція с/г підприємств	611,4	654,0	1124,0	1045,1	170,9	159,8	93,0
Вартість валової продукції на 100 грн. вартості основних засобів	36,0	78,4	56,5	41,2	114,6	52,6	73,0
Вартість ресурсного потенціалу на 100 га с/г угідь	374,6	183,8	438,7	483,6	129,1	263,1	110,2

Джерело: Складено автором на підставі досліджуваних джерел [8, с. 122].

При цьому подальше поглиблення економічних реформ, прихід приватного власника розцінюється як головний чинник покращення ефективності використання виробничих ресурсів (землі, сільськогосподарської техніки), дбайливого ставлення до них, що дозволить також оптимізувати кількісний та якісний склад виробничого потенціалу у сільськогосподарських підприємствах всіх форм власності і господарювання.

Література:

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.] ; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 1008 с.
2. Здоровцев О.І. Вирішальний курс економіки сучасного сільського господарства / О.І. Здоровцев // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 6-11.
3. Краснощок С.О. Економічна ефективність використання виробничих ресурсів в умовах ринкового механізму господарювання [Текст] : Автореф. дис. канд. екон. наук: 19.09.01 / Краснощок Світлана Олександрівна ; Харківський держ. аграрний ун-т ім. В.В.Докучаєва. – Харків, 2001. – С. 5.
4. Проблеми ефективного функціонування АПК в умовах нових форм власності та господарювання. Т. 1 / Ред.: П.Т. Саблук; Ін-т аграр. економіки УААН, Харк. держ. техн. ун-т сіл. госп-ва. – К., 2001. – 831 с.
5. Рослинництво Тернопільщини за 2010 рік. Статистичний збірник / за ред. Т.М. Гришук. – Тернопіль : Тернопільське ГУС, 2011. – 104 с.

6. Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Науково - популярні нариси у трьох томах. Т.3. Формування наукової ринкової школи економістів-аграрників. / П.Т. Саблук– К.: ІАЕ, 2001. – 486 с.

7. Сільське господарство Тернопільської області за 2009 рік. Статистичний збірник / за ред. П.З. Сави. – Тернопіль : Тернопільське ГУС, 2010. – 217 с.

8. Сільське господарство Тернопільської області за 2010 рік. Статистичний збірник / за ред. Т.М. Гришук. – Тернопіль : Тернопільське ГУС, 2011. – 215 с.

УДК 631.11:332.33:004.14

ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ В УМОВАХ АГРОПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Дивнич А.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

У статті розглянуто проблеми використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах-учасників інтеграційних формувань, запропоновано шляхи їх вирішення.

Problems of the land using in farms, participating in integration units are considered in the article, and ways of their solving are proposed.

Постановка проблеми. Упродовж останніх років в агропромисловому комплексі України суттєво посилюється вплив інтеграційних процесів, зумовлених підвищенням рівня інвестиційної привабливості галузі. Вказані процеси супроводжуються, як правило, залученням інтегрованими сільськогосподарськими формуваннями додаткових земельних ресурсів у господарське використання. При цьому виникають ризики використання землі без урахування фактичних якісних її характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню окремих аспектів діяльності інтегрованих агропромислових структур, а також вивченню рівня використання такими структурами земельних ресурсів, присвячені праці українських та російських науковців В. П. Арашукова, А. О. Гуторова, А. Є. Данкевича, А. Г. Мартина, І. Г. Ушачева.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження аспектів раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, що входять до складу інтегрованих агропромислових формувань в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті розвитку ринкових економічних відносин та відповідних інституційних перетворень найбільшого поширення в Україні набули вертикально інтегровані форми організації агробізнесу – агрохолдинги. Економічні переваги від утворення таких об'єднань полягають у можливості скоротити операційні витрати в розрахунку на одиницю продукції, у тому числі за рахунок збільшення масштабів діяльності, а саме шляхом концентрації земельних ділянок (паїв) та інших виробничих ресурсів.